

برای برقراری ارتباط به رغم موانع زبانی و فرهنگی

نوشته جان ا. ویلینگز

از زمان برج بابل تاکنون، ارتباط میان افراد با زبانها و فرهنگهای مختلف، مورد آرزو ولی به سختی امکان پذیر بوده است. سرزها همواره جریان جهانی افکار و عقاید را سد کرده اند.

در زمان ما، کلام و تصویر را می توان از فاصله های بسیار دور به سطح کره زمین انتقال داد. ولی وقتی تفاهم موجود نباشد، آیا می توان از ارتباط سخن گفت؟

وسائل ارتباطی جدید، حد و مرزی نمی شناسد. تکنولوژی نو، توزیع برنامه های رادیویی یا تلویزیونی در سراسر جهان و پخش اطلاعات، آموزش، فرهنگ، یا مطالب متنوع را در بسیاری از کشورهای مستقل و بین ملتیهایی با زبانها و فرهنگهای مختلف، ممکن می سازد.

از چندین سال پیش، می دانستند که توسعه بین المللی جریان اخبار، مسائلی درباره محتوی و ترکیب برنامه ها و نیز مسائل قانونی و سیاسی بسیاری را پیش خواهد کشید.

یونسکو در ۱۹۶۹ مشارکت در یک برنامه تحقیقاتی چند رشته ای درباره جریان بین المللی ارتباطات را آغاز کرد. این امر مستلزم مطالعات بلندمدتی در مورد جریان برنامه های تلویزیونی، محتوی و اثرات برنامه های بین المللی بر روی موجهای کوتاه، نحوه ساخت خبرگزاریهای بین المللی، امکانات ناشی از وجود ماهواره ها جهت برقراری ارتباط میان افراد و ملتها، وغیره بود.

قریب الوقوع بودن پخش از طریق ماهواره،

بسوی گیرنده های تلویزیونی فردی یا جمعی دلیل بالاگرفتن و توضیح تحقیق در زمینه اخبار و اطلاعاتی بود که فرهنگ های مختلف را دربر می گرفت.

در همین زمان، مسائل و مشکلاتی درباره توافقهای بین المللی در این زمینه ظاهر شدند. سه سال بعد، کنفرانس عمومی یونسکو، «اعلامیه اصول راهنمای استفاده از پخش رادیویی از طریق ماهواره» را تصویب کرد.

در آغاز سالهای ۱۹۷۰، یک متخصص با اشاره به نقش ماهواره های ارتباطی در امر توسعه اجتماعی - فرهنگی، نوشت «بما می گویند که تمام این مسائل، فنی هستند، نه سیاسی. ولی بدیهی است که این ادعا صحت ندارد... نابرابری و حسناکی که میان توانگران و محرومان وجود دارد، وضع را در زمینه ارتباطی پیچیده تر می کند».

طی دهه توسعه، که در ۱۹۶۰ از طرف سازمان ملل اعلام شد، بقدرت این وسائل جدید ارتباطی که می رفت تا گسترش تفاهم میان فرهنگها را امکان پذیر کند، توجه زیادی مبدول شد. بنظر می رسید که تولید کنندگان تجارقی نیز خود باین قدرت اعتماد زیادی دارند.

ولی تحقیقات بعدی نشان داد که اگر درون ملتها و فرهنگهای محلی، طبیعت و روند و نتایج ارتباط هنوز کاملاً درک نشده است، این عدم درک در زمینه پیچیده ارتباط میان فرهنگها و ارتباط بین المللی، بصراتب بیشتر است.

از این رو، در ۱۹۷۴، یونسکو از یک گروه تحقیقاتی خواست تا فهرستی از بررسی های انجام شده درباره ارتباطات بین فرهنگی تهیه کند و آن را مورد تحلیل قرار دهد. نخستین کشف این گروه، کمبود فاحش مصالح

۱- اطلاعات سمعی و بصری میان فرهنگی، نوشته ادوارد و کنتراس، جیمز لارسن، جان ک - مایو، پیتراسین از مؤسسه تحقیقاتی ارتباطات دانشگاه استانفورد، مجموعه بررسی ها و اسناد مربوط به اطلاعات، شماره ۷۷، ۱۹۷۶ یونسکو.

بود. سپس موانع بسیاری را مشخص کردند که این ارتباط را سد می کرد:

● اختلافات فرهنگی؛

● موانع روانشناسی که مانع تفاهم می شوند؛

● فقدان يك زبان مشترك؛

● فقدان زیربنای لازم برای تولید و توزیع و دریافت پیامهایی که برای گردش چندگانه خبر مفیدند؛

● ملاحظات سیاسی و اقتصادی در مورد تمام تلاشهایی که برای ایجاد يك جریان آزاد و متعادل خبری چه درون ملتها و چه در میان آنها انجام می گیرد.

بدیهی است که زبان، در ارتباط بین المللی، عامل تعیین کننده است. اثر پیامها و درک آنها، به زبان وابسته است. مثلاً در مورد پخش رادیویی بر روی موجهای کوتاه، دریافت و درک آن به توانایی درک شنوندگان از زبانهای مورد استفاده، محدود می شود.

بسیاری از کشورهای چندزبانی جهان سوم، در زمینه سیاست زبانشناسی، در امر ارتباطات باید با دو مشکل بزرگ مقابله کنند. مسئله اول مربوط به بسط زبان ملی است، دوم، زبانیهایی که می توان در قالب ارتباط بین المللی مورد استفاده قرار داد.

انتخاب زبانها بعنوان عامل ارتباط، بخصوص در زمینه پخش رادیویی، تقریباً همیشه مسئله دیگری را پیش می کشد که مسئله ای سیاسی است.

مثلاً در آفریقا، دولتها پرسر يك دوراهی قرار گرفته اند. به این ترتیب که یا باید پخش رادیویی را بچند زبان اجازه دهند و از این راه ضمن حفظ فرهنگهای سنتی و جلب توجه و قدردانی گروههای اقلیت، وسیع ترین شنوندگان ممکن را بدست آورند.

یا اینکه، فقط يك زبان را برای پخش رادیو بپذیرند، و بر روی تعلق داشتن بيك ملت واحد تکیه کنند، و در عین حال خطر تسریع

جان. آ. ویلینگز «John A. Willings» کارگردان تأثر و سینما و تلویزیون، از سال ۱۹۷۰ به بعد، به عضویت دبیرخانه یونسکو درآمد است و فعلاً در آنجا مسئول برنامه مربوط به سیاستهای ارتباطی است. او مأموریت های بسیاری برای یونسکو در کشورهای روبرو توسعه، چون آفریقا و آسیا اجرا کرده و در این مناطق در ایجاد نظامهای رادیو، تلویزیونی و تأسیس مؤسسات تحقیقاتی و تربیتی در این زمینه، شرکت داشته است.

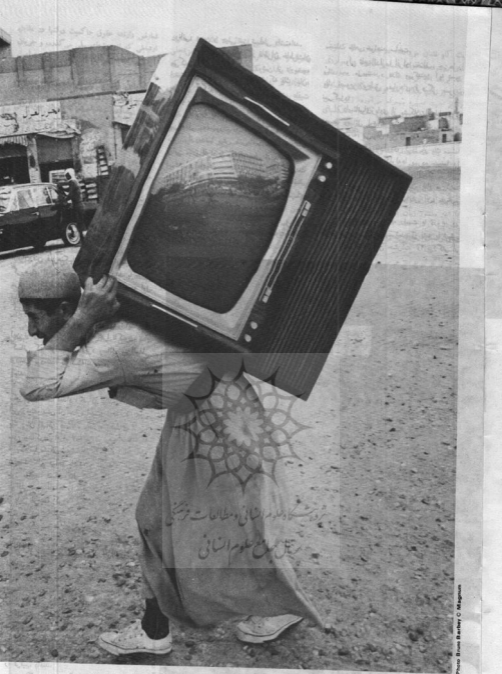

Photo: Bruce Bentley © Magnum

قانون سمنی و پستی، امکان می‌دهد خبره و نیز برنامه‌های تربیتی و فرهنگی را به نسبی قابل انطباق بخش کرد. برنامه‌هایی که از طریق ماهواره پخش می‌شوند، بازمی‌آیند ارتباطات بین‌المللی را آسانتر می‌کنند، هرچند هنوز در این زمینه، باید بر بسیاری از مشکلات غلبه کرد. در واقع به‌منواری می‌توان دو اصل اساسی ارتباط بین‌المللی را با یکدیگر سازش داد: جریان آزاد اطلاعات، و حق دولتی در کنترل اشرفی که از مرزهای کشوری فراتر رود. از این دو پلوسکو آزادی یک برنامه وسیع تبلیغاتی را درباره مفهوم «اطلاعات آزاد و متعالی» به مرحله اجرا خواهد گذاشت: نقش بالا، اصل پایه‌جمیع شهر فرستنده را در پیش از شهرهای شوریه‌ی پانک‌اندیش می‌باشد.

یونانی، عربی و چینی نیز تسلط داشته‌اند. همانگونه که یکی از ناظران حاضرین می‌گفت، «اگر بتوان درسی روشن از تاریخچه ارتباط بین‌المللی گرفت، اینست که یک زبان، پس از آنکه در جهان تسلط یافت، عاقبت دوزی سقوط می‌کند»

با توجه به تنوع زبانی، در آینده، ارتباط بین‌المللی بجهت صورت در خواهد آمد. از مدتها پیش مس‌دانیم که اختلافات زبانی میان افراد و ملت‌ها مانعی در راه ارتباط است. در حدود بیست سال پیش، برای مدت کوتاهی این تصور بوجود آمد که وسائل برسی گشایش را در کار فراهم فرهنگهای

۱- چهار نوس، سیاست زبانی و آموزش عالی، در: آموزش عالی و توسعه در آسیای جنوب شرقی، پوسکو، ۱۹۶۷.

مختلف ظاهر خواهند ساخت.

ولی نایب‌اندازه، افراد مختلف، چیزها را یک نحو می‌بینند و درک می‌کنند؛ آیا تعبیر یک تصویر برطبق معیارهای فرهنگی صورت نمی‌گیرد؟

دانشنامه‌های زیادی از مشکلات ارتباط برسی توسط وسائل ارتباط جمعی حکایت می‌شود. بنوان نمونه، می‌توان این داستان را، که دیگر کینه شده است، یادآوری کرد: در یک سینما تماشاچیان با انواع گلوله‌ها پرتاب سینما را بمباران کردند، زیرا با دیدن دونالد داک، مرغابی که حرف می‌زد و مثل یک انسان رفتار می‌کرد، تصور کردند که منظور از نمایش آن، مسخره کردن ایشان است.

دانشنامه‌های بسیاری، راست یا دروغ، در مورد رد تصاویر بزرگ شده از پشه یا شپش وجود دارد، زیرا این حشرات را بزرگتر از

از میان رفتن فرهنگهای محلی، وابسته کردن گروههای اقلیت و عدم امکان ارتباط با خود مردم را پذیرا شوند و حال آنکه در درجه اول نیاز دارند مقاصد خود را برای این مردم روشن کنند.

چهار توضیح وجود دارد که شاید درک این نکته را ممکن سازد که چرا تاکنون، تمام کسانی که خواستار کاربرد وسائل بین‌المللی ارتباطی بوده‌اند، نتوانسته‌اند بر موانع زبانی تاق آیند.

بنوان نمونه بخش رادیویی را در نظر بگیریم: نخست تعداد زبانهای بکاربرده شده در این زمینه، بیش از اندازه است، دوم، بکاربردن یک زبان اضافی مستلزم مخارج بیشتری است، سوم پیدا کردن افراد لازم برای تولید برنامه به تمام زبانها مشکل است، حتی اگر امکانات آن، به لحاظ مالی فراهم باشد، و بالاخره، برودی طول موجها، فضای کافی وجود ندارد که بتوان حداقلی از برنامه‌ها را به هر یک از زبانها تولید و باین ترتیب گروه کثیری را جلب کرد و بصورت شنونده ثابت نگاه داشت.

بدین ترتیب، مشکل زبانی، مسائل اقتصادی، نیروی انسانی و فنی ربط پیدا می‌کند. از سوی دیگر یکی از اثرات نیرومند ارتباط بین چند فرهنگ، می‌تواند فراهم آوردن زمینه برای پذیرش یک یا چند زبان مسلط مثل *Linguae Francae* باشد. در وضع کنونی، زبان انگلیسی بنوان زبان اصلی ارتباطات بین‌المللی تلقی می‌شود، نه بدلیل تعداد کسانی که باین زبان سخن می‌گویند، بلکه بیشتر باین سبب که انگلستان، آمریکا و استرالیا، در میان نخستین کشورهای بوده‌اند که بخش رادیویی را ترتیب دادند.

اگرچه زبان انگلیسی، علاوه بر زبان اصلی ارتباطات بین‌المللی است ولی آخرین زبان است که جنبه حائز را پیدا کرده است.

Book Photo © Magnone, Paris

مسائل ناشی از اثرات اطلاعات سمعی- بصری و ماوراء فرهنگ در زمینه سیاسی-تجلی بیشتری پیدا می‌کند، چون در اینجاست که بسیاری از روابط بین‌المللی مبتنی بر ارتباط، تعین و تعریف می‌شوند.

طی سالهای اخیر، بتدریج که جنبه اندازه‌های رادیو تلویزیون مستقیم از فضا، نزدیکتر به واقعیت نظر می‌رسند، مباحثات نیز داغ‌تر شده است. در قلب این مباحثه، پذیرفته شده است که ارتباط بمعنای قدرت است، و کنترل مکانیسمها و محتوای نظامهای ارتباطی یک کشور، چه در دست دولت باشد، چه در دست گروههای خصوصی، کنترل جنبه‌های مهمی از دستگاه تصمیم‌گیری یک جامعه محین انسانی، و نیز کنترل نمادهای فرهنگی و سیاسی متحدکننده این جامعه را ممکن می‌سازد. امروزه دو اصل اساسی پاپکدیکسر

یک کار نشان می‌دادند. در بسیاری از کشورهای رویتوسعه، ارائه تصاویر ثابت، در مواردی که برای التا کردن شکل یا فاصله، دورنمای خطی در آنها بکار رفته بود، مشکلات بسیاری را از جهت تعبیر، به‌همراه می‌آورد، زیرا این تصاویر از طرف روستاییانی که به‌شکلهای هندسی شهری عادت نداشتند، همیشه قابل درک نبود.

در همه‌جای دنیا کسانی که برای نخستین بار به سینما می‌روند، «دستور زبان» آرا نمی‌فهمند مثلا قطع تصویر، (Coupe) یا «محو تدریجی تصویر» (Fondu - enchaîné) نوعی نظم‌گذاری در یک فیلم‌اند که فقط برای کسانی که قبلا با این دستور زبان آشنا باشند، معنایی دارند. همچنین روشن شده است که این فرآگیری زبان وسائل ارتباط جمعی را به سرعت می‌توان بدست آورد.

تا پاسی از شب گذشته، این تماشایان عمانی (شیخ‌نشین عمان) توسط یک دستگاه تلویزیون عمومی برآمده تلویزیونی را دنبال می‌کنند.

امروزه دیگر ترازیسور جز، وسائل سفر است. در عکس پایین فردی در حال گوش دادن باغبان جهان، در جنوب موریتانی، دیده می‌شود.

تعارف دارند: حقوق حاکمیت دولتها در مقابل ارتباطی که از مرزهای ملی می‌گذرد، و جریان آزاد اطلاعات. بسیاری از کشورها این دواصل را می‌پذیرند، ولی تعدادی از آنها اینک مشکل آشنی‌داین آنها را در چهارچوب یک سیاست همبسته ارتباطی بازساخته‌اند.

مشاهده شده است که مسائل بین‌المللی ارتباط، ارزشها و اولویتهای برخی از جوامع را بطرز نامتناسب شناس می‌کنند، در این زمینه کشورهای پیشرفته نقش همسازان، ارتباط را برای قویترین ملتها و در میان آنها، بازی می‌کنند.

مستقدين دليل می‌آورند که ادامه چنین حالتی در آینده، فقط انحصار کشورهای صادرکننده را بیشتر خواهد کرد و بیش از پیش مانع آزادی کشورهای واردکننده و نیز مانع امکانات آنها در توسعه نظامهای ویژه ارتباطی خود خواهد شد، حال آنکه فقط این نظامهای ویژه می‌توانند بیان‌کننده ارزشهای فرهنگی محلی باشند.

طی سالها، پتانسیل «قبایل فرهنگی جهانی» و «حق مقاومت فرهنگها در برابر خطر نابودی خود توسط ارزشهای خارجی» موضوع کیریهای شده است. ولی میان این دو ناهمبستگی یکی از دشوارترین مسائلی قد علم کرده که فسن-

شکل مایه‌های سنتی

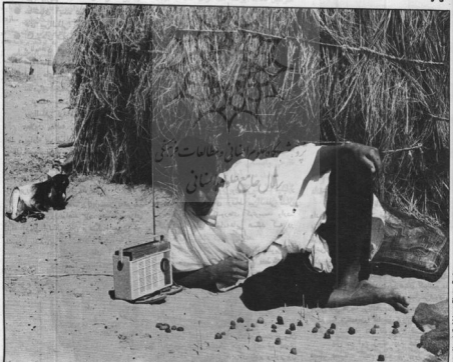

Photo: Nand C. Afrique Photo, Paris

کنفرانسهای بین‌المللی اخیر در مورد سیاستهای ارتباطی یا درباره فرهنگ، موضوع مباحثات بسیاری بوده است.

بهنگام نوزدهمین کنفرانس عمومی یونسکو، مسئولیت بین‌المللی در برقراری یک نظام واقعی ارتباطی براساس برابری شرکت‌کنندگان، چه برای کشورهای توسعه‌یافته و چه برای کشورهای روبه‌توسعه، بسیار با اهمیت تلقی شد.

بنابراین نظامهای ارتباطی در آینده‌دیگر نخواهند توانست برطبق برداشتی پدران یا نو استعماری، با مسئله روبرو شوند. بلکه باید بر همکاری میان طرفهای متساوی الحقوق تکیه کنند.

از این پس مسئله عبارت است از روندی از مبادلات واقعی، براساس همکاری، که لازمه آن جستجوی نوعی «وحدت» است که فقط با شناسایی اختلافهای فرهنگی و احترام به آنها، بدست می‌آید.

بدینگونه، بعد از کنفرانس عمومی نایروبی، طی دو سال آینده، یونسکو، برنامه وسیعی را برای تحقیقات عمیق درباره ارتباط بین فرهنگهای مختلف شروع خواهد کرد که مستلزم مطالعاتی در موارد زیر است:

● نحوه برداشت ملت‌هایی که فرهنگهای مختلف از مفهوم «جریان آزاد و متعادل خبر» دارند؛

● ساختهای آینده شبکه‌های خبرگزاری‌های بین‌المللی؛

● الگوهای توزیع بین‌المللی فیلمها و برنامه‌های تلویزیونی، و تأثیری که شرکت‌های چندملیتی بر جریان‌خبر دارند؛

● تصویرهای ناشی از کشورهای خارجی با نظامهای اجتماعی و مراحل مختلف رشد و توسعه، به‌صورتی که از طریق وسائل بین‌المللی ارتباطی ارائه می‌شوند.

بعلاوه، مطالعه دیگری نیز درمورد قوانین ناظر بر مبادله بین‌المللی وسائل سمعی و بصری، وسائل تسهیل‌مخبره گزارشهای روز مطبوعاتی و تبادل برنامه بین کشورهای، باید دنبال شود. معیارهای کنونی ارزش‌خبرهای تازه نیز دوباره مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

تمامی این مطالعات برای رسیدن به تعریف «حق ارتباط» ضرور خواهند بود. همچنین برای آنکه آرمان ارتباط میان فرهنگها، چیزی جز یک رویا باشد، باز این مطالعات ضرورت دارند. جان. آ. ویلینگز

مسیر يك طرفی

بازار جهانی برنامه‌های تلویزیونی

نوشتهٔ حفیظی تپوز

دارند تابع کشورهای ثروتمند هستند. زیرا بهای برنامه‌ها، نقشی اساسی در واردات بازی می‌کند. قیمت تمام شده تولید برنامه‌های اصیل، که بسیار گران است، از طریق پخششان در بازار داخلی، جبران می‌شود. فرض کنیم بهای تولید يك برنامه مهم صد هزار دلار باشد، يك کشور دیگر خواهد توانست آنرا مثلا بقیمت ۵۰۰ دلار بدست آورد. این حقوق پرداختی برحسب تعداد دستگاههای گیرنده در حال کار، در کشور خریدار محاسبه می‌شود و نه بر طبق هزینه برنامه. بنابراین در غالب موارد توسل به برنامه‌های خارجی ارزان‌ترین وسیله پر کردن ساعات کار تلویزیون است.

پس در این زمینه عدم تعادلی موجود است. تحقیقات انجام شده در مورد جریان اطلاعات و برنامه‌های تلویزیونی در جهان نشان

بازار جهانی تلویزیون تقریباً يك میلیارد بیننده دارد. ساختهای ارتباط بین‌المللی نشان می‌دهند که فعلا کشورهای کم‌توسعه، واردکنندگان اصلی برنامه‌هایی هستند که در کشورهای ثروتمند تهیه می‌شوند.

درواقع، گردش آزاد مواد تلویزیونی بدین معنی است که آزادی تولید فقط در مورد کشورهای صادق است که از منابع اقتصادی مہمی بهره‌مندند. کشورهایی که منابع ناچیزی

حفیظی تپوز «Hifzi Topuz» که در قسمت جریان آزاد اطلاعات، در یونسکو، کار می‌کند، قبلاً بعنوان روزنامه‌نگار ترك، معاون مدیرکل رادیو و تلویزیون ترکیه، در آنکارا، بوده است.